

KÜRESEL SORUNLARA MAHALLİ ÇÖZÜMLER: KATILIMCI PERSPEKTİFLE SALGINA DİRENÇLİ MAHALLELER İNŞA ETMEK

Ayşe KAŞIKIRIK*

Hilal DOKUZCAN**

Özet

Salgın gibi kriz dönemlerinden çıkmak olağanüstü çabaları gerektirir. Ancak, olağanüstü çabaların cinsiyetlere göre dağılımı eşit olmalıdır. Hakların var olması bu hakların pratikte eşit kullanıldığı anlamına gelmemektedir. Bunun için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların ve erkeklerin hayatın her alanında eşit yurttaşlar olarak görülmesi, eşit temsil edilmesi ve hakların kullanımında tam anlamıyla eşitliğin sağlanması gerekmektedir. Tam bu noktada, yerelin yereli olan mahalleler yurttaşların mahalleye dair sorunlarına çözüm bulma, demokratik katılma ve temsil sağlama açısından çok özgün bir yönetim modelidir. Kentler artan nüfus yoğunlukları nedeniyle tarih boyunca salgınların merkez üssü olmuştur. Benzer durum, 2019'un son günlerinde Çin'in Wuhan kentinden ortaya çıkan ve kısa zamanda tüm dünyayı derinden etkileyen Covid-19 pandemisi için de geçerlidir. Bu çalışmada, Covid-19'un en yüksek vaka sayısına sahip ili olan İstanbul'un en yoğun nüfuslu ilçesi Esenyurt'ta kadın muhtarların Covid-19 salgınına yönelik çalışmaları, salgına dirençlilik ve katılım açısından analiz edilmektedir. Araştırma kapsamında, 43 mahallesi olan Esenyurt ilçesinin 5 kadın muhtarının hepsi ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kadın Muhtarlar, Dirençli Mahalle, Katılım, Temsil

LOCAL SOLUTIONS TO GLOBAL PROBLEMS: BUILDING PANDEMIC- RESILIENT NEIGHBORHOODS WITH A PARTICIPATORY PERSPECTIVE

Abstract

Coming out of crisis periods such as the epidemic requires extraordinary efforts. However, the gender distribution of extraordinary efforts should be even. Existence of rights does not mean that these rights are used equally in practice. For this, it is necessary to ensure gender equality, to see women and men as equal citizens in all areas of life, to be represented equally and to

* İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktorant, aysekasikirik@yahoo.com, Orcid ID: 0000-0003-0624-1107

** Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı (KAPI) Kurucusu, hilal9can@gmail.com

ensure full equality in the use of rights. At this point, neighborhoods that are local to the local are a very unique management model in terms of finding solutions to the problems of the citizens regarding the neighborhood, providing democratic participation and representation. Cities have been the epicenter of epidemics throughout history due to increasing population densities. A similar situation is also valid for the Covid-19 pandemic, which emerged from the city of Wuhan in China in the last days of 2019 and deeply affected the whole world in a short time. In this study, the work of female headmen in Esenyurt, the most densely populated district of Istanbul, which has the highest number of cases of Covid-19, is analyzed in terms of resistance to the epidemic and participation. Within the scope of the research, semi-structured in-depth interviews were conducted with all 5 female headmen of Esenyurt district, which has 43 neighborhoods. Obtained findings are presented comparatively.

Keywords: Covid-19, Female Headmen, Resilient Neighborhood, Participation, Representation

Giriş

Covid-19 salgını toplumun farklı kesimleri arasındaki fırsat eşitsizliğini bir kez daha görünür hale getirmiş, hatta derinleştirmiştir. Çünkü bireylerin sahip olduğu sosyoekonomik düzey, etnik köken, maddi olanaklar, cinsiyet, yaş gibi faktörler başta sağlık hizmetleri olmak üzere kentsel hizmetlere erişimi de önemli ölçüde etkilemektedir.

Günümüzde kentler artan nüfus yoğunluğu sebebiyle Covid-19 gibi salgınlar karşısında son derece kırılgan ve savunmasızdır. Bu nedenle, salgınlara çözüm üretilmesinde yerel yönetimlerin politikalarının ve hizmetlerinin kritik önemi bulunmaktadır. Salgınla mücadelede kimsenin geride kalmadığı, toplumun her kesiminin mahalle ölçeğinde daha dirençli ve daha güçlü hale geldiği katılımcı bir yönetim modeline her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü Covid-19 küresel bir salgındır ancak çözümü yereldedir. Bu bağlamda, salgına dirençli mahallelerin inşasında kadınların ve erkeklerin sürece dengeli katıldığı bir yönetim yaklaşımı benimsenmelidir.

Bu çalışmada, İstanbul'un Esenyurt ilçesinde kadın muhtarların salgına dirençli mahallelerin inşasındaki rolü çok boyutlu perspektifle analiz edilmektedir. Esenyurt'un 43 mahallesinin 5'i kadın muhtarlar tarafından yönetilmektedir. Bu araştırmada, Esenyurt'un 5 kadın muhtarı ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılarak Covid-19 küresel salgınının Esenyurt'ta kadın muhtarların yönettikleri mahallelerin asıl etkilediği katılım ve dirençlilik boyutuyla ele alınmaktadır. Aynı zamanda, salgın sürecinde kadın muhtarların "mahalle

odaklı katılım” açısından yarattığı farklılıklar da tespit edilmektedir. Pandemi sürecinde mahalle odaklı katılımcı çözüm önerilerini içeren bu özgün çalışma ile kadın muhtar olmanın bu süreçte yarattığı fark ortaya konulmaktadır. Bu çalışma ile salgın sonrası yeni normalde, mahalle odaklı katılım uygulamalarının daha eşit, adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir olmasına katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

1. Salgınlar ve Kentler

Dünyanın dört bir yanındaki topluluklar, gündelik yaşamlarını derinden etkileyen ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılmasını engelleyen şoklarla giderek daha fazla maruz kalarak, savunması hale gelmektedir. Şehirler, yalnızca yetersiz drenaj sistemlerinden kaynaklanan sel baskınları veya yetersiz su kaynağından kaynaklanan kuraklık gibi günlük risklerle değil, aynı zamanda deprem, kasırga veya pandemi gibi şoklarla da karşı karşıya kalmaktadır (UCLG, 2020: 9).

Çin’in Wuhan kentinde Aralık 2019’da ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiştir. Aynı tarihte, Türkiye’de de ilk vaka kayıtlara geçmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Covid-19’un hızlı bir sürede yaygınlaşarak pandemi ilan edilmesi aynı zamanda bir kentleşme problemidir. Geçmişten günümüze salgın hastalıklar kentlerifarklı düzeylerde etkilemektedir. 19. yüzyıl ortası arındırma sistemleri ve Londra Metropolitan Board of Works gibi kent planlaması ve yönetimindeki en sembolik gelişmelerden bazıları, kolera salgınları gibi halk sağlığı krizlerine yanıt olarak geliştirilmiştir. New York ve Mexico City’deki 1918 İspanyol gribi veya 2014’te Batı Afrika’daki Ebola Virüsü Hastalığı gibi, Covid-19 kentsel alanlarda kalıcı izler bırakması muhtemel uzun bulaşıcı hastalıklar listesine katılmıştır (Bloomberg City Lab, 2020).

Yüksek nüfus yoğunluğuna sahip olmasına rağmen Singapur ve Hong Kong kentlerinde “Erken Uyarı Sistemleri” sayesinde Covid-19 vaka sayısı hızlıca kontrol altına alınmış ve böylece yayılması daha kolay önlenmiştir. Aslında bu kentler 2003 yılındaki SARS salgını deneyimi ile bu tür salgınlara daha dirençli daha gelmişlerdir. Bu nedenle, Çin ile sıkı ilişkileri olduğu halde önlemlerini hızlı bir şekilde alıp, virüsün etkilerinin en aza indirilmesini sağlamışlardır. Öyleyse, halk sağlığı ve arazi kullanımı arasındaki ilişki iyi koordine edildiğinde, salgınlara karşı daha dirençli olunabilmektedir (Özuduru, 2020: 12).

2. Mahalle Düzeyinde Salgına Dirençlilik

Kentsel alanlar, iklim değişikliği, demografik değişimler ve yetersiz ve/veya eskiyen altyapı nedeniyle giderek artan bir şekilde risk merkezleri haline gelmektedir. Artan zorluklara rağmen, yerel düzeyde kapasite eksikliği, daha fazla şehir sakinini felaketten korumanın önündeki en büyük engel olmaya devam etmektedir (UN Habitat, 2021). Afetlerden kaynaklı kentleri ve toplumları etkileyen kayıplardaki artış, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere çok sayıda kuruluşun kentsel dirençlilik konusunu gündeme almasına ve detaylı çalışmalar yapmasına neden olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma için küresel amaçlardan biri (Amaç 11) “Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak” olarak belirlenmiştir (Küresel Amaçlar, 2016). Dirençlilik; sürdürülebilirlik, ekonomi, ekoloji, iklim değişikliği ve risk yönetimi gibi konularla ilişkili bir kavramdır. Güncel yaklaşımlarda bu kavram sistemin şoklara uyum kapasitelerini ve dönüşüm süreçlerini içerecek biçimde gelişmiştir (Akay, 2020: 30).

Kimsenin geride kalmadığı, daha dayanıklı, kapsayıcı ve sürdürülebilir şehirler inşa ederek, Covid-19 gerçeğine ve gelecekteki olası pandemilere hızlı yanıt verebilmek için kentleri dönüştürmeye acil ihtiyaç duyulmaktadır (UN, 2020: 4). Dirençlilik, kırılabilirliği azaltmak ve bu duruma uyum sağlamakla ilgilidir. Dirençlilik üzerine mevcut literatür, disiplinler arası bir yaklaşımla gelişmiştir. Dirençlilik; ekolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik bilimler onu sırasıyla ekosistemlerin, insanların, toplumların, ekonominin ve daha yakın zamanda kentsel sistemlerin rahatsızlıkla başa çıkma kapasitesine atıfta bulunmak için kullanmaya başladığından beri moda bir kelime haline gelmiş görünmektedir. Aslında, “dirençli şehir” sloganının tam olarak ne anlama geldiği belli değildir (Chelleri, 2012: 287-290).

Yerel yönetimlerin politikaları ve hizmetleri, tüm vatandaşların gündelik hayatlarının tüm alanları ile ilişkilidir. Demokratik, kapsayıcı ve katılımcı bir bakış açısıyla yönetilen kentler, vatandaşların yaşam kalitelerini yükseltir (Kaşıkırık & İzci, 2019: 12). Bu bağlamda, toplum yapısının temel öğelerinden olan muhtarlık kurumu, yerel yönetimlere vatandaş katılımının artırılmasına önemli katkılar sunmaktadır. Vatandaş, muhtarlık kurumları aracılığıyla resmî kurumlarla daha kolay ilişki kurma şansı kazanmaktadır (Keleş, 2019:303).

3. Mahalle Muhtarlıklarında Kadınlar

Yerel yönetimler, tüm vatandaşların mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını tespit etmekten ve çözmekten sorumludur. Toplumsal cinsiyete duyarlı olmayan planlar, politikalar ve hizmetler, kentsel alanda kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarının olduğu gerçeğini ihmal

etmektedir (Kaşıkırık, 2021: 82-84). Muhtarlıklar, vatandaşlara en yakın birimler olması, temsil ve katılım bakımından geniş imkanlar içermesi, hizmetlere erişim ve ihtiyaçların tespitinde birinci basamakta yer alması, komşuluk kültürünün ve dayanışma ağlarının güçlü olması gibi özellikleri nedeniyle yerelde eşitliği sağlamada başat aktörlerdendir (Dokuzcan, 2021: 70).

David Harvey'in yazdığı gibi, Covid-19 krizini atlatmak için atılan acil adımlar aynı zamanda bize sermayeye borçlu olmayan farklı bir toplumu nasıl inşa edebileceğimizi de göstermektedir. Bu nedenle, Covid-19'un kolektif ikilemine karşı kolektif bir yanıt ihtiyacımız vardır (Jacobin, 2020). Bu bağlamda, Türkiye'ye özgün bir yönetim modeli olan muhtarlık kurumunun önemi daha da artmaktadır.

Yerelin yereli olan muhtarlık kurumu kadın erkek eşitliğinin teoriden pratiğe geçirilmesinde öncü kuruluşlardandır. Kadınların seçimle ve atama ile gelen tüm karar alma mekanizmalarındaki eksik temsil sorunu muhtarlık kurumlarında da devam etmektedir. Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı Derneği (KAPI) tarafından yayımlanan "6 Haziran'da Yapılan Ara Seçimlerde Kadın Muhtar Sayısı 1.119 oldu!" başlıklı basın bültenine göre, 2014 yerel seçimlerinde kadın muhtar oranı sadece %1,3'tür. 2019 yerel seçimlerinde kadın muhtar sayısı 1071 olmuş ve oran %2,14'e yükselmiştir. 6 Haziran 2021 tarihinde 753 yerde yapılan ara seçimler sonucunda kadın muhtar sayısı 1.119'a yükselmiştir (KAPI, 2021).

2.Saha Araştırması

2.1.Esenyurt İlçesi Analizi

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Esenyurt'un nüfusu 957 bin 398'dir ve İstanbul'un en kalabalık ilçesidir. Esenyurt'un 43 mahallesi bulunmaktadır. 43 mahallenin 5 tanesi kadın muhtarlar tarafından yönetilmektedir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, İstanbul'un Esenyurt ilçesinde görev yapan beş kadın muhtar ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden dört tanesi (Koza Mahallesi Muhtarı, Barbaros Mahallesi Muhtarı, Akevler Mahallesi Muhtarı ve Sultaniye Mahallesi Muhtarı) yüz yüze muhtarlık binasında ve biri (Mevlâna Mahallesi muhtarı) online olarak gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde muhtarlardan izin alınarak ses kayıtları gerçekleştirilmiş ve etik kurallar çerçevesinde deşifre edilmiştir. Elde edilen veriler, niteliksel araştırma

yöntemlerinden olan içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Böylece, salgına dirençli mahallelerin oluşumundakadın muhtarların rolünün analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Derinlemesine görüşmeler için sorduğumuz sorular şöyle sıralanmıştır

1. Mahalle çalışmalarınızda uyguladığınız katılımcı yöntemler nelerdir?
2. Mahallenin sorunlarının çözümünde merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin kararlarına katılım sağlayabiliyor musunuz?
3. Pandemi sürecinde mahallenizde yaptığınız çalışmalar nelerdir? Pandemi sürecinde ne tür sorunlar yaşadınız ve çözümünde hangi kurumlardan destek aldınız?
4. Pandemi sonrası mahallerinin daha dirençli hale getirilmesi için hangi yöntemler ve örgütlenme şekilleri uygulanmalı? Önerileriniz nelerdir?
5. Pandemi sürecinde kadın muhtar olmak nasıl bir fark yarattı? Ne tür zorluklar ve kolaylıklar yaşadınız?

Araştırma İstanbul Esenyurt ilçesinin kadın muhtarları ile sınırlandırılmıştır. Örneklem olarak Esenyurt'un seçiminde, İstanbul'un en kalabalık ilçesi olması, çok fazla yurt içi ve yurt dışı göç alması, genel olarak vatandaşların sosyo-ekonomik düzeyinin düşük ve bu nedenle İstanbul'un en çok sosyal yardım alan ilçesi olması gibi özellikleri öne çıkmıştır. Bu araştırma Haziran- Eylül 2021 döneminde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Araştırmanın Analizi

Çalışmamız yukarıda sıraladığımız beş soru odağında ilerlemiştir. Sorular ile pandemi sürecinde kadın muhtarların ne tür çalışmalar gerçekleştirdikleri, hangi sorunları yaşadıkları, kimlerden destek aldıkları, hangi kuruluş ve kurumlarla iş birliğine gittikleri vb. konularda durum tespiti yapılmış, çözüm önerileri oluşturulmuştur. Her bir soru için verilen yanıtlarda zaman zaman iç içe geçişlilik olsa da soruların yanıtları 5 grup halinde analiz edilmiştir.

2.3.1. Mahalle çalışmalarınızda uyguladığınız katılımcı yöntemler nelerdir?

Bu soru ile pandemi sürecinde ve öncesinde de mahallelerine yönelik meclisler, komiteler, sivil toplum kuruluşlarıyla yakın ilişkiler, gönüllüler, dayanışma ağı vb. yöntemlerden hangilerini kullanıp kullanmadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu soruya muhtarlardan aldığımız yanıtlara aşağıda yer verilmektedir:

“Vatandaşın görüşünü alma noktalarından en önemlisi birebir görüşmeler.”

“Araya pandemi girince örgütlenme WhatsApp grupları sosyal medya üzerinden oluyor.”

“Mahalle meclisi var ve mahalle meclisinde çalışmalarım var.”

“Beni arayan taleple talep ileten vatandaşlarımıza diyorum ki evet benim sekiz tane azam var ama siz ayrıca bizim sokaktaki gözümüz, kulağımız, biz hata yapabiliriz, görmeyebiliriz, sıkıntı yaşıyorsanız, lütfen bize iletin.”

Alınan cevaplar arasında komiteler, kadın grupları, sosyal medya grupları, gönüllü ağı, azaların katılımı ve mahalde yer alan sivil toplum örgütleri ile yaptıkları çalışmalar genel olarak öne çıkmaktadır. Mahallede çalışmalar ve ilişkiler birebir görüşmeler şeklinde yürütülmektedir.

2.3.2. Mahallenin sorunlarının çözümünde merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin kararlarına katılım sağlayabiliyor musunuz?

Görüşme yaptığımız muhtarlar genel olarak merkezi ve yerel yönetimler ile ilişkileri olduğunu, pandemi sürecinde belirli çalışmalarını birlikte yaptıklarını söylemişlerdir. Zaman zaman daha sürdürülebilir bir çalışma metoduna ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Hepsinin ortak ifadesi *“İcracı değil ricacı bir kurumuz, bu yüzden sorunların çözümünde veya katılım noktasında daha çok kişisel çabalarımız ya da ilişki ağımız ile yol almaya çalışıyoruz”* olmuştur. Bu noktada talepleri kalıcı yetkisi ve bütçesi olan modellerin geliştirilmesi üzerine olmuştur.

“Bir yetkimiz ve bir bütçemiz yok. Bu bizi bağlıyor. Yani şöyle bağlıyor. Adım atma konusunda veyahut da çözüm üretme konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Zorlukta yaşıyoruz ancak vatandaşla belediye ve kaymakamlık arasında bir köprü olabiliyoruz. Belediyenin ve kaymakamlığın mevcut olanaklarına vatandaşı yönlendiriyoruz. Onlardan yararlanmaları için aracı oluyoruz, yol gösteriyoruz. Fakat tabii bunlar yeterli olmuyor.”

2.3.3. Pandemi sürecinde mahallenizde yaptığımız çalışmalar nelerdir? Pandemi sürecinde ne tür sorunlar yaşadınız ve çözümünde hangi kurumlardan destek aldınız?

Genelde pandemi sürecinde sahaya çıkan ilk grup olarak muhtarları gördük. Hep sahada olmaları en kolay ulaşılan kesim olarak bu dönemde de muhtarlara daha farklı bir

ulaşılabilirlik sağladığı ifade edildi. Direk sahada olmaları sağlık sorunları yaşamalarına neden olmuş. Öncelikli gruplar içinde olmaları gerektiğini söylediler.

“Filyasyon ekibinde yer aldık dolayısıyla yani direkt sahadaydık yani ziyaretlerde ve denetimde bulunduğumuz için sağlık çalışanlarıyla birlikte bizim de aşılmanmamız gerekiyordu”

“Muhtarlar, STK'lar, belediye, kaymakamlık Yeri geldiğinde büyükşehir, valilik herkes koordineli bir şekilde hareket etti.”

Yaptıkları çalışmaları ise şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Alternatif çözüm yolları arıyoruz. Mahallemizde varsa iş adamları veya hayırseverler yardım yapmak isteyen kişilere ulaşmaya çalışıyoruz. Ya da onlar bize ulaşıyorlar. Ben bu pandemi sürecinde gerçekten esas onlardan faydalandım ve yarar gördüm diyebilirim. İşte ekonomik anlamda bana ulaşan kişilerim, benim zaten bir listem oluştu. Bu listem işte pandemiyle birlikte arttı. Alışveriş kartı, işte nakdi yardım vesaire konusunda biz bu vatandaşlarımızın desteğini çok gördük. Tabii ki yoğun işten çıkarmaların olduğu dönemdir. Mart ile işte Haziran arasındaki dönemde ciddi sıkıntılar yaşadık”

Mahallelerde özellikle kırılğan grupların daha çok zorlandığı ifade edilmiştir. Sorunlar genellikle ekonomik ve psikolojik boyutu üzerinden tanımlanmıştır.

“Ekonomik anlamda zaten dar gelirli aileler daha da alım gücü düştü. İşte işten çıkarmalar oldu. Özellikle hizmet sektöründe çalışan kişilerin işlerine biliyorsunuz bir müddet ara verildi. İşte süresiz eve gönderildi vesaire. Daha sonrasında işte hani biz gelen kişilerin işte bize başvuran işte muhtarım zor durumdayım işte ya da sıkıntı yaşıyorum şu şu nedenlerle diyen insanların sayısı tabii ki arttı bize bu anlamda zorlandık.

“Kadınlar ve çocukların yaşadığı bir takım şiddet problemleri arttı. Bunlardan yansımalar oldu bize. Bu şekilde zor bir süreci geçirdik. Zor dememizin nedeni şu çünkü muhtarlıkların herhangi bir yetkisi yok. Tüzel kişiliğimiz yok.”

3.3.4. Pandemi sonrası mahallerinin daha dirençli hale getirilmesi için hangi yöntemler ve örgütlenme şekilleri uygulanmalı? Önerileriniz nelerdir?

Merkezi ve yerel yönetimler ile daha koordineli çalışmak, mahalle içinde dayanışma ağının kurulması, önceden salgınlara ve doğal afetlere yönelik acil eylem planlarının yapılması gibi

önerileri olmuştur. Özellikle pandemi döneminde sosyal medyayı daha çok kullandıkları ve sonrası dönem içinde daha etkili kullanmaları gerektiği öne çıkmaktadır. Toplantıların internet üzerinden gerçekleştirilebileceği onları bu konuda daha çok çalışmaya götürmüştür. Bu konuda mahallelerde internet ulaşımında akıllı telefonlara kadar teknoloji ile mahallelerinin buluşması noktasında yeni proje ihtiyaçlarını ortaya çıkarmış. Teknoloji ve mahalleye özgü uygulamaları ile talepleri vardır.

Muhtarların daha etkin olabilmeleri için belediye yönetiminde sözlerinin olmasını talep etmişlerdir.

“Yani mecliste bir temsilcimizin olmasını isteriz tabii ki. Yani katılımcılık açısından bazı şeylerin değişmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bir yerel yönetim modeli olarak ve kadınların aslında adım atacağı bir alan olarak yasalarla ya da yönetimle işte bir katılımcılık modeli açısından neler olmayı da aslında hani aslında bu kentlerle yerel yönetimde muhtarlığın önemi üzerine gidiyoruz. Dolayısıyla muhtar arkadaşlarımızın Mahallelerinde aslında bir belediye meclis üyesi olsun olmasın, kararlara katılım ve işte sorunların dile getirilmesi noktasında yasal anlamda bir hakkı, söz hakkı, oy hakkı olmalı mı? Oy hakkımız olsa. Çok güzel olur.

3.3.5. Pandemi sürecinde Kadın muhtar olmak nasıl bir fark yarattı? Ne tür zorluklar ve kolaylıklar yaşadınız?

Bu soru çerçevesinde yapılan görüşmelerde 4 ortak özellik öne çıkmıştır. Bu özelliklere aşağıda yer verilmiştir:

1. İletişim özelliklerinin güçlü olması ve 1-1 iletişim sağlanması
2. Mahalleli ile muhtar arasında güven ilişkisinin kurulması
3. Kadın muhtarların mahalleye ve mahalleliye karşı sorumluluk duygularının çok yüksek olması
4. Pandemi dönemi olmasına rağmen daha çok çalışmaları

Yaptığımız görüşmelerde kadın muhtarlara duyulan güven ve iletişim biçimine yönelik olarak öne çıkan görüşler:

“Kartları olanların da dedi ki muhtarım ben sana kartımı vereyim. Sen git benim paramı çek. Şifresini de veriyor. Bana getir. Çocuğuna güvenmiyor. İşte ya da bir yakınına güvenmiyor. Bir komşusuna vermiyor o kartını ve şifresini bana veriyor”

“Çünkü biz bir eve girdiğimizde o evde gerçekten bir annenin mutfağına girdiğinde ihtiyacı olup olmadığını biz tek gözümüzle anlayabiliyoruz. Ya da o annenin gözündeki çaresizliği, çocuğuna baktığı o çaresizliği, çocuğunu yokluk içinde büyüttüğünü, gözündeki acı, yüreğindeki acıyı bir anne olarak zaten anlıyoruz. O yüzden erkeklerden en büyük farkımız zaten bu. Ve yani bence kadınlar daha merhametli”

“Çünkü biz burada mahallenin doktoruyuz, psikoloğuyuz, bilirkişisiyiz, uzlaştırıcısıyız. Muhtar olarak biz bunların hepsini yapıyoruz”

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda, kadın muhtarların Covid-19 sürecinde mahallelinin her an yanında yer alarak ve destek olarak yerel halkı toplumsal dirençlilik açısından güçlendirdiği söylenebilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Pandemi süreci hayatın her alanını doğrudan etkilemiştir. Küresel olarak tüm dünyayı sarsan bu gelişme aynı zamanda yerelin önemini çok vurucu bir şekilde önümüze koymuştur. Her türlü iletişimin tıkanıdığı, insanların evlere kapandığı, en yaşamsal ihtiyaçlarını bile zor karşıladığı bu dönemde yerelde yapılacak çalışmalar ve dayanışmanın gerekliliği muhtarlık kurumunun varlığını daha anlamlı kılmıştır. Küresel bir sorunun, yereldeki dirençli yapılar ile çözüme gidebileceğini göstermesi açısından bu dönemde “küresel sorunlara yerel çözümler” bulunabileceği gerçeği çarpıcı bir şekilde karşımızda durmaktadır.

Kadın muhtarlar ile yaptığımız görüşmelerde hepsinin ortak bir şekilde dile getirdiği konu “pandemi döneminde sahaya ilk çıkan kesimin muhtarlar” olduğudur. Vatandaş en zor döneminde muhtarlara ulaşarak ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Mahalle hayatının ve komşuluk ilişkilerinin öne çıktığı bu dönemde mahallelerde gelişecek katılımcı modeller ve yapılanmaların hayatı daha kolaylaştıracağı aşikârdır. Bu konuda yapılacak çalışmalara öncelik tanınmalıdır.

Sorduğumuz sorular karşısında benzer yanıtlar almamız, mahallelerin sosyo-ekonomik farklılıklarına rağmen pandemideki sorunlar karşısında ortak refleksler göstermektedir. Muhtarların kadın olmaktan dolayı yaşadıkları sorunlar neredeyse aynı düzeydedir. Çözüm ve iletişim noktasında kadın olmanın avantajını belirtmeleri -mahallelerde dayanışma ve iş birliği açısından- dirençli mahallelerin oluşmasında oldukça önemli potansiyele sahip olduklarının bir göstergesi olabilir. Kadın muhtarların salgınlar gibi kriz durumlarında yerel ihtiyaçların tespit edilmesinde ve etkin olarak çözüme kavuşturulmasında katılımcı yönetim araçlarına sıklıkla başvurdukları tespit edilmiştir.

Halk ile iletişimde, halkın sorunlarını tespit ve taleplerini yetkili makamlara iletmede bu potansiyelin özellikle de pandemi döneminde çok daha önemli hale gelmektedir. Küresel bir sorunun yerelde mahalle ölçeğinde çözümünün mümkün olabileceği, komşuluk ilişkileri içinde dayanışmanın ve mahalle kültürünün gelişebileceği noktasında kadın muhtarların bir adanmışlık içinde çalışmaları onları daha özgün kılmaktadır.

Ezcümle, kentlerin geleceği, kentlerde yaşayan tüm vatandaşların sürece dahil edildiği katılımcı bir yönetim anlayışı ile belirlenmelidir. Daha eşit, adil, kapsayıcı, sürdürülebilir ve kimsenin geride kalmadığı bir dünya için çözüm yereldedir.

Kaynakça

Akay, A. (2020). *Belediyeler İçin Afetlere Dirençli Kentler Rehberi*, T.C. Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetim Politikaları Kurulu, Kent Araştırmaları Enstitüsü.

Bloomberg City Lab (2020). <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-06/how-the-coronavirus-could-change-city-planning> (Erişim tarihi: 10.10.2021).

Chelleri, L. (2012). From the «Resilient City» to Urban Resilience. A review essay on understanding and integrating the resilience perspective for urban systems, *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, vol. 58/2., 287-306.

Dokuzcan, H. (2021). Yerelde Eşitlik Mücadelesi: Muhtar Kadımlar, *Küreselleşen Dünyada Kadın ve Siyaset II* (1. Baskı) içinde (s. 67-80), Transnational Press London.

Harvey, D. (2020). We Need a Collective Response to the Collective Dilemma of Coronavirus, *Jacobin Mag*, <https://jacobinmag.com/2020/04/david-harvey-coronavirus-pandemic-capital-economy> (Erişim tarihi: 13.10.2021).

KAPI (2021). Basın Bülteni, *Gelecek Seçimler İçin Bir Kapı da Sen Aç*, https://ankahaber.net/haber/detay/kadin_muhtar_sayisi_1119a_yukseldi_46744 (Erişim tarihi: 12.10.2021).

Kaşıkırık, A. (2021). Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartını İmzalayan Belediyelerin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Perspektifi. *Econder International Academic Journal*, 5 (1), 81-101. DOI: 10.35342/econder.933325.

Kaşıkırık, A. ve İzci, İ. (2019). *Kapsayıcı Belediye Yönetişim Karnesi*, Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları ve Argüden Yönetişim Akademisi Yayınları.

Keleş, R. (2019). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 11. Basım, Cem Yayınevi.

Küresel Amaçlar (2016). <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/surdurulebilir-sehirler-ve-topluluklar/>(Erişim tarihi:10.10.2021).

Özöduru, B. H. (2020). *Covid-19 ve Şehirler*, 1. Baskı, Kent Araştırmaları Enstitüsü.

UCLG (2020). Resilience Learning Module I: Fundamentals of Resilient Governance & Development, https://www.uclg.org/sites/default/files/resilience_learning_module_i_eng.pdf.

UN (2020). *Policy Brief: COVID-19 in an Urban World*, https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-07/sg_policy_brief_covid_urban_world.pdf.

UN Habitat (2021). <https://unhabitat.org/programme/city-resilience-profiling-programme> (Erişim tarihi: 10.10.2021).

T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html>(Erişim tarihi: 08.10.2021).